

Ajutiselt välismaal töötajad

Euroopa Liidu liikmesriikide tööturgude avanemine on kasvatanud välismaal töötajate arvu Eestis neljakordselt. Eestis oli 2013. aastal töökohti umbes 621 000 inimesele. EL-iga liitumisel 2004. aastal oli hõivatute arv 601 900. Kui 2004. aastal käis elukohast erinevas põhitöökoha asukohas tööl 25% hõivatutest, siis 2013. aastal oli see näitaja 35%, mis viitab töörande kasvule ja sellele, et oma elukohast ei pruugi töökohta leida. Põhitöökoha elukohast erinevas linnalises asulas omas 2013. aastal 140 400 hõivatut, sealhulgas Tallinnas käis neist hõivatutest tööl 60 900 inimest. Välismaal omas 2013. aastal põhitöökoha 22 900 Eesti elanikku, mis teeb hõivatutest 3,7%. See on ajutiselt välismaal töötajate suurusjärk, kelle põhielukoht ja leibkond on Eestis.

Tabel 1. Hõivatud põhitöökoha asukoha järgi perioodil 2004–2013

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Kokku	601,9	615,6	651,7	657,6	656	593,9	568	603,2	614,9	621,3
Põhitöökoha ja elukoht samas linnas, vallas	446,3	459,4	476,7	461,9	448,9	395,2	379,5	397,8	397,3	402,6
Elukohast erinev põhitöökoha asukoht	155,6	156,1	175	195,7	207,1	198,7	188,5	205,4	217,6	218,8
..linnaline asula	102	104,9	120,5	135	136,8	127,2	120,9	135,2	138,8	140,4
..maa-asula	48,2	46,1	43,8	45,9	54,8	52,1	45,7	49	54	55,5
..välismaa	5,4	5,1	10,8	14,8	15,6	19,4	22	21,2	24,8	22,9

Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring.

Järgnev ülevaade on tööjõu mobiilsuse motiividest, Euroopa riikide erinevustest, välismaal töötavate Eesti residentide profiilist ja sihtriikidest.

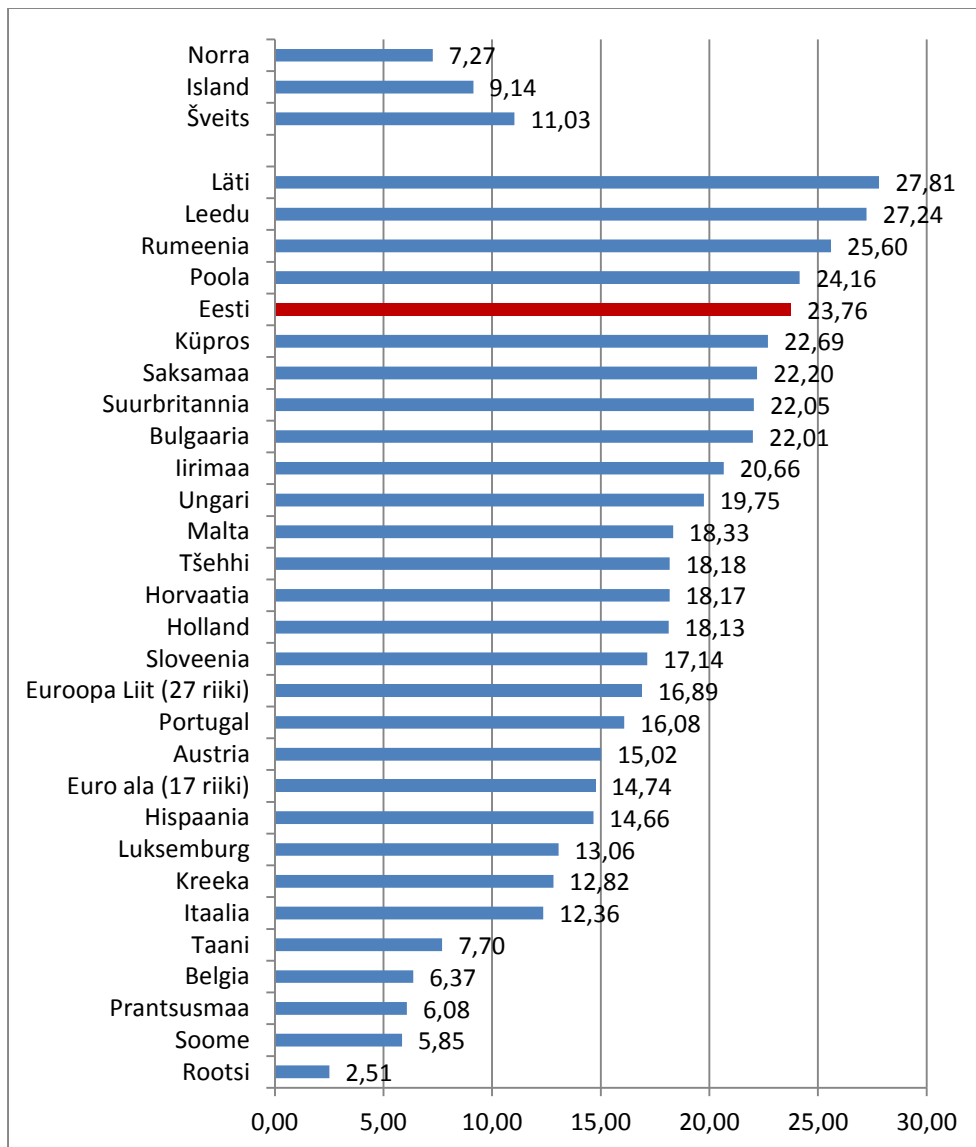
Motiivid

Rahvusvaheline Migratsiooni Organisatsioon (*IMO, International Migration Organisation*) eristab kolme migratsiooni tüüpi: traditsiooniline alaline ränne, pikaajaline ajutine ränne ja lühiajaline tööränne, mis hõlmab hooajalist tööd, juhutööd ja pendelrännet riikide vahel. Eesti inimestele on väga tuttav pendelränne riikide vahel. Välismaal juba töötav inimene võib aga mingil hetkel teha otsuse, et soovib sinna ka püsivalt elama jääda ja oma leibkonna liikmed järele tuua.

Erinevad motiivid, mis viivad lõpuks ka migreerumiseni, on seotud järgmiste teguritega: sissetulek, tööhõive, haridus, pere ja laiemad sotsiaalsed võrgustikud, väärtused ja eluviis, rahulolematuse elukohaga ning olemasolevate sotsiaalsete tagatistega. Mitmed autorid (Krieger 2004, Mansoor 2007) kirjeldavad rände mõjutegureid *tõuka-tõmba (push-pull)* mudeliga. Tõmbetegurid on: paremad elutingimused, parem palk, teiste inimeste rände kogemus, head väljavaated karjääriks, suurem isiklik vabadus. Tõuketegurid on etnilised probleemid ja päritoluriigi majandustingimused (töötus, madalad palgad). Neoklassikalise makroteooria järgi on tööjõuturu situatsioon majandusliku heaolu, töötuse ja palkade taseme kaudu põhiline rännet põhjustav mehhanism ja vaid valitsuse sekkumine ja reguleerimine võib migratsiooniprotsesse muuta (Krusell, 2013).

Ilmselt iseloomustab rännet liikumine majanduslikult paremal järjel olevatesse riikidesse. Eesti probleem ongi paljude väga madalad palgad, mitte üksikute kõrged palgad. Eurostati andmetel oli madalapalgaliste töötajate osakaal EL liikmesriikides 16,89%, euroala riikides 14,74%.

Joonis 1. Madalapalgaliste osakaal (% töötajatest) 2010. aastal

Allikas: Eurostat, Töötasu struktuuri uuring.

Andmed põhinevad töötasu struktuuri uuringule (*Structure of Earning Survey*), mida korraldatakse nelja aasta tagant ja viimase 2010. aasta andmete alusel oli madalapalgaliste¹ osakaal kõrgeim Lätis 27,8% ja madalaim Rootsis 2,51%. Lisaks Lätile oli kõrge madalapalgaliste osakaal Leedus, Rumeenias, Poolas, Eestis.

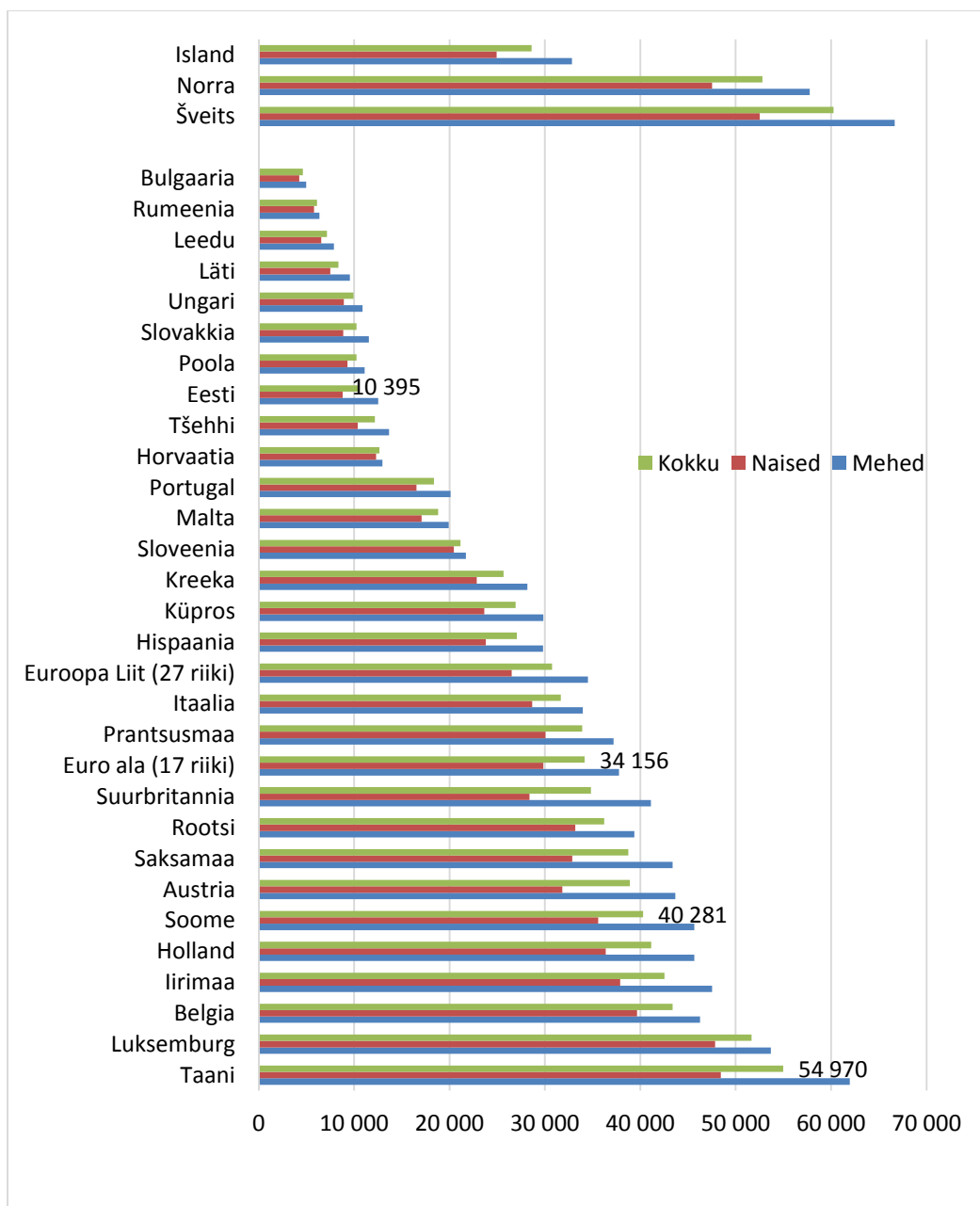
Välismaal töötajaid motiveerivad riikide palgaerinevused. Palgasurve Eestile avaldub Euroopa riikide võrdluses. Euroopa riikide võrdluses oli 2010. aastal keskmine aastane brutotöötasu² kõige kõrgem Taanis (54 970 eurot), Luksemburgis (51 663 eurot), Belgias (43 488 eurot), Iirimaa (42 546 eurot). Kõige madalam brutotöötasu oli Bulgaarias (4618 eurot), järgnesid Rumeenia (6098 eurot), Leedu (7138 eurot), Läti (8357 eurot). Eestis oli 2010. aastal

¹ Madalapalgalistena on defineeritud täistööajaga töötajad, kes teenivad vähem kui kaks kolmandikku aastasest mediaanbrutotöötasust (66,6% mediaanist).

² Brutotöötasu hõlmab tööandja rahas makstud palka, millest ei ole maha arvatud palgatöötaja makstavaid ja tööandja poolt kinnipeetavaid makse ja sotsiaalkindlustusmaksmeid (EÜ määrus nr 1738/2005).

keskmine brutotöötasu 10 395 eurot. Rände toimumiseks peab sissetulekute erinevus olema vähemalt kahekordne (seda illustreerib joonis 2).

Joonis 2. Keskmine brutotöötasu aastas 2010. aastal³

Allikas: Eurostat, töötasu struktuuri uuring.

Nii madalalpalgaliste töötajate osakaalu kui brutotöötasude puhul on EL-i liikmesriikides väga suured erinevused.

Välismaal töötajate profiil

Välismaal töötajate profiili soo, vanuse, hariduse, rahvuse lõikes on võimalik välja tuua 2011. aasta rahva ja eluruumide loenduse põhjal (REL 2011). REL 2011 andmetel töötas välismaal üle 24 000 inimese. Sugu. Välismaal hõivatutest on suures ülekaalus mehed, st mehed moodustasid välismaal hõivatutest 83% ja naised 16,7%. Vanus. Välismaal hõivatud meestest kõige mobiilsemad on vanuses 30–49. Üle poole ehk 57% välismaal hõivatud meestest on vanuses 30–49,

³ Töötasu ettevõtetes, kus on 10 ja enam töötajat. Töötasu tööstuse, ehituse, teenuste sektoris (hõlmatud EMTAK 2008 tegevusalad B kuni S), välja arvatud avalik haldus, riigikaitse ja sotsiaalkindlustus.

ülejäanud 27% on vanuses 15–29 ja 12,7% on vanuses 50 ja vanemad. Naistest ligi pooled välismaal hõivatutest on vanuses 30–49. Haridus. Umbes 40%-l on keskharidus ja kutse (st kutseharidus keskhariduse baasil), 24%-l kõrgharidus, 20%-l üldkeskharidus, 16%-l üldpõhiharidus (põhikool või vähemalt 9 klassi üldhariduskoolis). Rahvus. Välismaal hõivatutest on 80% ulatuses eestlased. Maakonnad elukohana. Enim, umbes 40% välismaal töötajatest elab Harju maakonnas ja töökoht asub Soomes. 10% välismaal töötajatest elab Pärnu maakonnas, 10% Tartu maakonnas, 7% Ida-Virus, järgnevad Lääne-Viru ja Viljandi. Kõige vähem käiakse välismaale tööle Hiiu maakonnast.

Sihtriigid

Geograafilise läheduse ja keelelise sarnasuse tõttu on üllatusteta lemmik sihtkohariik Soome, nii meeste kui ka naiste seas. Soome on Eestist kergem minna juba ka tugeva sotsiaalse võrgustiku tõttu, kuna liikumisega kaasnevad kulud ja riskid on väiksemad. Sotsiaalse võrgustiku olemasolu sihtriigis soodustab perede taasühinemist ja paneb liikvele info vabadest töökohtadest, mida pakutakse tuttavatele ja sugulastele, kes soovivad sama edukad olla. Sihtriikidena järgnesid Norra, Rootsi ja Venemaa. Ka Norras ja Rootsis on välismaal hõivatutest ülekaalus mehed vanuses 30–49. Lisaks oli 866 juhul tegu mobiilse töökohaga selles mõttes, et hõivatut töötas mitmes välisriigis. Välismaal töötajate sugude vaheline proportsioon on tasakaalus ainult Suurbritannia puhul. Suurbritannias hõivatud mehed olid vanuses 30–49, samas naised vanuses 15–29. Ainus riik, kus välismaal hõivatutest on ülekaalus naised, on Belgia. Vähemal määral töötati või töötatakse ka Saksamaal. Kõik muud riigid olid vähem populaarsed sihtriigid ja moodustasid sihtkohtadena kokku ligi 10%. Üldse oli sihtriikidena välja toodud 26 riiki.

Eelnevat kokku võttes on välismaal töötaja 30–49 aastane eesti rahvusest kutsekeskharidusega meesterahvas, kelle elukoht on Harju maakonnas ja põhitöökoht Soomes.

2013. aasta Euroopa Mobiilsuse Raportis on välja toodud EL-i viimatised trendid töötajate geograafilise mobiilsuse kohta.

- Tehtud analüüsi põhjal on Euroopa töörandes ülekaalus noorem vanusegrupp (vanuses alla 35) ning vastupidiselt Eestile on enamuses naised.
- Sisserändajate tööhõive olukord sõltub nende päritolumaast. Inimestel, kes on pärit EL-10⁴ riikidest ja soovivad töötada EL-15⁵ riikides, on tõenäolisem saada tööd kui kohalikel. Väide põhineb tööhõive määrale, st kohalike tööhõive määr on madalam kui sisserändajatel. Vastupidine on nende olukord, kes on sündinud EL-2⁶ riikides või väljaspool EL-i.
- Sisserändajate päralt on tavaliselt kas ajutine töö või osaline tööaeg.
- Sisserändajad on sageli üle kvalifitseeritud. Sisserändajad teevad tõenäoliselt tööd, mis ei ole kooskõlas nende eriala või haridusega. Enamikus EL-15 riikidesse sisserändajatel on kolmanda taseme haridus⁷ ning nad töötavad töökohal, mis ei nõua erikvalifikatsiooni. Paljud neist, eriti naised, töötavad lihttööl, mis ei nõuagi pea mingisugust kvalifikatsiooni. EL-2 sisserändajad on eriti üle kvalifitseeritud. Kui mehed teevad lihttööd, siis naised lihttööd, müügitööd või töötavad teenindussfääris, nt paljud neist töötavad koduabilisena, sealhulgas hooldavad ka eakaid.

Kokkuvõte

Soome on välismaal Eesti residentidest hõivatute jaoks konkurentsilt tähtsaimal kohal. EL-i statistika kohaselt on mobiilsete EL-i töötajate jaoks kaks peamist sihtriiki aga Saksamaa ja Suurbritannia. Kuigi välismaal töötajate arv on

⁴ EL 10 – Küpros, Tšehhi, Eesti, Ungari, Läti, Leedu, Malta, Poola, Slovakkia ja Sloveenia

⁵ EL 15 – Austria, Belgia, Taani, Soome, Prantsusmaa, Saksamaa, Kreeka, Iirimaa, Itaalia, Luksemburg, Holland, Portugal, Hispaania, Rootsi, Suurbritannia

⁶ EL 2 – Bulgaaria ja Rumeenia

⁷ Hariduse liigituse ISCED 97 järgi on kolmanda taseme haridus akadeemiline kõrgharidus (BA, MA) koodiga 5A, keskeriharidus pärast keskharidust ja rakenduslik kõrgharidus koodiga 5B.

aasta-aastalt kasvanud, siis Eurobaromeetri 2011. ja 2013. aasta uuringu andmeid võrreldes on eestlaste valmisolek töötada mõnes teises EL-i liikmesriigis vähenenud kuue protsendi võrra (42%-lt 36%-le).

Kai Raudkivi
nõunik
tel 6508

Kasutatud kirjandus

- Krieger, H., Anderson. A. (2004) Quality of Life in Europe. Migration trends in an enlarged Europe. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.
- Krusell, S. (2013) Eesti elanike töötamine välismaal. Pilte rahvaloendusest. Statistikaamet.
- Mansoor, A., Quillin, B. (2007) Migration and Remittances: Eastern Europe and the FSU. Europe and Central Asia Reports. The World Bank.
- MobilityLab Research Team (2013) Mobility in Europe. Employment, Social Affairs& Inclusion. European Commission.
- Eurostati andmebaas.
- Statistikaameti andmebaas.

Õigus- ja analüüsiosakond on Riigikogu struktuuriüksus, mis nõustab rahvaesindajaid ja nende heaks töötavaid ametnikke. Käesolev informatsioon on koostatud osakonna algatusel. Autorid on valmis arutlema huvilistega töö sisu üle. Kõik kommentaarid on teretulnud.